

Tribunal

glasnik svobodne družbe

“Najboljša je tista vlada, ki najmanj vlada.”
Thomas Paine

Tribunal je spletni časopis za aktualna ekonomsko-politična vprašanja, ki ga izdaja Društvo za svobodno družbo. Tribunal izhaja ob četrtek kot štirinajstdnevnik.

Glavni in odgovorni urednik:
Matjaž Steinbacher
Urednica zunanje politike:
Tanja Štumberger
Urednik notranje politike:
Mitja Steinbacher

Lektorirala:
Mojca Vrčko

Društvo za svobodno družbo
Kolajbova ulica 20a, Ljubljana
tribunal@fsi-institute.si
www.fsi-institute.si
fsi-institute-slo.blogspot.com

IBAN: SI 56251009720026196
davčna številka: 48381306
matična številka: 2217406

Matjaž Steinbacher

Prihaja Tribunal 2

Z novim letom prihajajo nove želje, nova pričakovanja, nove obljube, novi izzivi, uspehi. Evforija, ki jo je povzročil evro, se počasi že umirja. Verjetno je zaradi tega vstop Bolgarije in ...

Tom G. Palmer

Globalizacija je suuuper 4

Mnogi so zelo občutljivi na globalizacijo, vendar ne bom preveč govoril o občutkih. Govoril bom o razlogih, logiki in dokazih. Upam, da bom uspel zaposliti vaš razum do te mere, da se bo ...

Svetozar Pejovich

Kako sem poznal Milтона Friedmana 6

S komentarjem ne bi rad dodal še enega pogleda na plemenito delo Milтона Friedmana, ki so se pojavili ob njegovi smrti, ampak bi ga rad prikazal tako, kot sem ga poznal. Predvsem kot človeka ...

Margaret Thatcher

Vsak začetek je obetajoč 10

To so besede, s katerimi nas je leta 1944 pozdravil predstojnik oxfordskega Somerville College-a. To je ideja, ki se je zavedno zasedrala v mojih mislih in ki se mi je vselej zdela pravilna ...

Miroslav Prokopijević

Bo Srbija dobila t.i. državljansko vlado? 12

Tudi v razvitih državah volitve dvigujejo negotovost, v državah kot je Srbija, ki pa so še vedno v procesu stabilizacije, pa je ta negotovost toliko večja. Nekaj dni pred volitvami, ki bodo 21. 1., ...

Pišeta: Mitja Steinbacher in Matej Steinbacher

SVOBODOMETER str. 8-9

Kljub obljubam vlade Janeza Janše in pričakovanjem prebivalstva, da se bo vpliv države v gospodarstvu zmanjšal in da bomo živeli v ljudem prijaznejši državi, je bila zgolj peščica političnih ukrepov v preteklem letu izvedenih v to smer. Med večjimi spodrsljaji vlade omenimo davčno reformo. V letu 2006 smo dobili *horo legalis*, sindikati so ponovno utrdili svojo moč, stavkali so študentje, predsednik države pa je s svojimi obiski po Latinski Ameriki dajal legitimnost tiranskim politikom. V drugi polovici leta so se zgodili dogodki v Ambrusu.

UREDNIKOV PODLISTEK

Prihaja Tribunal

Piše:

Matjaž SteinbacherMagister ekonomije,
glavni in odgovorni urednik
Tribunala in član
Društva za svobodno družbo

»Ob bok dinamičnemu dogajanju v svetu, je bilo tudi v Sloveniji leto 2006 zelo pestro.«

»V letu 2006 smo ponosno ustanovili prvi libertarni think tank v Sloveniji, z imenom Društvo za svobodno družbo.«

Z novim letom prihajajo nove želje, nova pričakovanja, nove obljube, novi izzivi, uspehi. Evforija, ki jo je povzročil evro, se počasi že umirja. Verjetno je zaradi tega vstop Bolgarije in Romunije v Evropsko unijo potekal skoraj popolnoma mimo slovenske javnosti.

Tudi sicer je bilo leto 2006 polno prelomnih dogodkov, ki so morda bolj kot v kateremkoli preteklem letu v zadnjem desetletju zaznamovali svet. Severna Koreja je izvedla jedrski poskus, ki je celoten Daljni Vzhod zavil v skrivnostno tančico nove hladne vojne. Na rožljanje orožja na Bližnjem Vzhodu smo se že navadili. Po smrti Saparmurata Niyazova in obešanju iraškega samodržca Husseina si lahko Turkmenistan in Irak ter svet obetajo več svobode. Žal je svet ob smrti nobelovca Miliona Friedmana izgubil tudi vizionarja, ki se je zavzemal za načela osebne svobode in osnovne človekove vrednote.

Ob bok dinamičnemu dogajanju v svetu, je bilo tudi v Sloveniji leto 2006 zelo pestro. Kljub velikim obljubam, smo zamudili idealno priložnost za izvedbo davčne reforme. Zelo neslavno je pogorela razprava o uvedbi enotne davčne stopnje, od katere smo kasneje kot davčno reformo dobili le lepotni popravek trenutnega davčnega kaosa, ki je kasneje na politični sceni utišal praktično vse interesne skupine in politične stranke. Ko pa se je leto že iztekalo, pa se je kot strela z jasnega zgodila še zgodba o Ambrusu, ko je na videz morda manj pomembno kriminalno dejanje v svoji milini pokazalo na nedelovanje inštitucij pravne države v Sloveniji.

V letu 2006 smo ponosno ustanovili prvi libertarni think tank v Sloveniji, ki že s svojim imenom – *Društvo za svobodno družbo*, nakazuje osrednjo točko svojega delovanja; širjenja libertarnih vrednot svobodne in napredne družbe, tj. osebne svobode posameznikov, omejene vloge države, temelječe na vladavini prava, nizkih davkov, svobodnega podjetništva idr. Osnova za rojstvo društva je bila ocena, da so libertarne vrednote svobodne družbe, ki sicer predstavljajo esencialne vrednote človeštva in življenja nasploh, pri Slovencih v veliki krizi, zaradi česar se vloga in moč države povečujeta in čedalje bolj oddaljujeta od posamezniku prijazne minimalne države, osebna svoboda posameznikov pa se drastično znižuje. Če na hitro preletimo številke, vidimo, da je javna poraba dosegla že skoraj polovico bruto domačega proizvoda. Poleg tega je država preko lastništev gospodarskih družb še vedno zelo vpeta v gospodarsko dogajanje, kar onemogoča normalno delovanje gospodarstva. Ko temu dodamo še izjemno administrativno ureditev v Sloveniji, kjer ljudje praktično nimamo pravice ničesar storiti, ne da bi pri tem potrebovali vsaj en uradniški podpis, pridemo do treh ključnih razlogov, ki so spodbudili, da je sredi septembra prišlo do nastanka libertarnega društva, ki bo poudarjalo prednosti osebne, ekonomske in politične svobode za razvoj ljudi in Slovenije.

Čeprav je večina Slovencev mnenja, da smo si svobodo izbojevali z osamosvojitveno vojno in odcepitvijo od nekdanje skupne države, nikakor ne smemo zanemariti skoraj enako hude oblike terorja nad posameznikom, terorja omejevanja njegove osebne in ekonomske svobode, ki jo že ves čas velikodušno izvaja slovenska politika. Tukaj nam

»Nadzirati ljudi pri njihovih ekonomskih dejanjih pomeni nadzirati ljudi povsod.«

»Za aktivno delo na društvu smo bili pred koncem lanskega leta nagrajeni z Atlas Recognition Grant for Young Institutes, ki jo Atlas Economic Research Foundation podeljuje mladim društvom za njihovo uspešno delo pri širjenju libertarijanizma.«

»Skratka, Tribunal, glasnik svobodne družbe, je tukaj.«

Mnenja avtorjev ne izražajo nujno mnenja Društva za svobodno družbo, časopisa Tribunal oziroma organizacij, kjer so zaposleni.

lahko Hayekove besede, »da nadzirati ljudi pri njihovih ekonomskih dejanjih pomeni nadzirati ljudi povsod,« služijo kot svarilo nevarnosti poti v hlapčevstvo, kamor vodi prevelika moč državnega aparata.

Za aktivno delo na društvu smo bili pred koncem lanskega leta nagrajeni z *Atlas Recognition Grant for Young Institutes*, ki jo *Atlas Economic Research Foundation* podeljuje mladim društvom za njihovo uspešno delo pri širjenju libertarijanizma. V obrazložitvi je bilo med drugim tudi zapisano, da ima *Društvo za svobodno družbo* vse značilnosti, da že v kratkem času postane eden najbolj vplivnih centrov libertarne misli ne samo v Sloveniji, ampak tudi širše v regiji. Glede na vso podporo, ki jo društvo uživa v tujini in doma, ne skrivamo naših velikih ambicij in odgovornosti, ki jih imamo do žlahtnosti idej svobodne družbe.

Nadgradnja uspešnega in prepoznavnega delovanja *Društva za svobodno družbo* pomeni današnja izdaja prve številke dvotedenskega spletnega časopisa društva z imenom *Tribunal*. Izhajanje *Tribunala*, za katerega njegovi avtorji verjamemo, da bo postal osrednji glasnik libertarnih vrednot na Slovenskem, lahko označimo za mnogo večji mejnik pri širjenju libertarnih vrednot, kot pa je pomenil sam nastanek *Društva za svobodno družbo*. Ni namreč zadosti imeti le dobrih predlogov, predvsem jih je treba učinkovito razširiti med ljudi. In spletna izdaja časopisa *Tribunal* izpolnjuje ravno to zahtevo.

Morda beseda o izboru imena *Tribunal*. Iz časa Rimskega imperija je bil tribunal najvišji razsodniški organ v državi. Ker bo tudi časopis na nek način predstavljal razsodniški organ, ki bo bdel nad temeljnimi vrednotami svobodne družbe na Slovenskem, je bil končen izbor imena skorajda samoumeven. S takšnim imenom pa od Rimljanov pridobimo na sporočilnosti in kredibilnosti, ki ju bodo izražala mnenja avtorjev časopisa. Seveda pa samo ime časopisa ne more zagotavljati njegove kakovosti, ampak kakovost časopisa določajo izključno vsebine časopisa, potrjujejo pa bralci. Morda je ravno lista kolumnistov največja kakovost *Tribunala*, saj avtorji tekstov, ki bodo objavljeni v *Tribunalu*, v svetu veljajo za ene najvplivnejših in najkakovostnejših poznavalcev libertarne misli, ekonomije, prava in politike.

S *Tribunalom* nameravamo pokrivati celoten svetovni ekonomsko-politični spekter, pri čemer pa bo temeljni impulz pri izboru vsebine dajalo dogajanje v Sloveniji. Vsebinsko bosta njegovi glavni značilnosti stalne rubrike in t.i. peresa. Izmed stalnih rubrik bosta zagotovo najbolj prepoznavni t.i. svobodometer in pa osrednja tema, ki se bosta v časopisu izmenično menjavali. S pomočjo svobodometra, ki bo izhajal v vsaki prvi številki *Tribunala*, bomo njegovi ustvarjalci natančno spremljali in ocenjevali tekoče delovanje vlade in drugih državnih organov skladno s temeljnimi načeli svobodne družbe. Gibanje ocen, ki si jih bo slovenska politika za svoje delovanje med letom prislužila, bo dragocen kažipot Slovenije pri spoštovanju temeljnih vrednot svobodne družbe in bo osnova za sklepanje koliko, in če sploh, postaja Slovenija država svobodnih ljudi.

Skratka, *Tribunal*, glasnik svobodne družbe, je tukaj, kot glavni in odgovorni urednik pa mu želim srečno in uspešno uvodno leto z željo, da postane osrednji steber branjenja načel svobodne družbe, ki bo dodatno pripomogel k temu, da bo Slovenija stopila v korak z uspešnimi in osebno svobodnimi državami, ter da se bomo leta 2007 v prihodnje spominjali tudi po rojstvu časopisa *Tribunal*.

CATOVO PERO

Globalizacija je suuuper

Piše:

Tom G. Palmer

Višji svetovalec na Cato-u,
profesor in direktor Cato
University in
član akademskega odbora
Društva za svobodno družbo

»Nasprotnikom globalizacije je skupno to, da besedo uporabljajo kot sinonim za krivca vseh tistih pojavnih oblik človeškega življenja, ki jim niso všeč.«

»Je pa iz perspektive, ki jo moj prijatelj imenuje proti-globalizacijski turisti revščine, ki uživajo v fotografiranju barvitih revežev, to veliko razočaranje.«

Mnogi so zelo občutljivi na globalizacijo, vendar ne bom preveč govoril o občutkih. Govoril bom o razlogih, logiki in dokazih. Pri tem je pomembno, da imajo argumenti smisel, da jih je moč potrditi oziroma zavreči in da angažiramo srce skozi razum. Upam, da bom uspel zaposliti vaš razum do te mere, da se bo vaše srce postavilo na stran človečnosti.

Nasprotnikom globalizacije je skupno to, da besedo uporabljajo kot sinonim za krivca vseh tistih pojavnih oblik človeškega življenja, ki jim niso všeč. Sam bom »globalizacijo« natančneje uporabljal za zmanjšanje ali odpravo vseh ukrepov, vsiljenih s strani države, s katerimi se omejuje menjava med državami in za močnejše integriran in kompleksen globalni sistem proizvodnje in menjave, do katerega posledično prihaja. Pri tem se vsiljujeta vprašanji dejanskih posledic globalizacije ter njihove koristnosti oziroma škodljivosti.

Osrednje politično vprašanje je, ali naj meje med državami uporabljamo zato, da z njimi preprečimo izmenjavo med posamezniki, ki bi sicer bila dovoljena, če bi obe stranki živeli na isti strani meje. Ali naj bo ameriškim pridelovalcem pšenice dovoljeno kupovati mobilne telefone od ljudi iz Finske? Ali naj bo ganskim tkalcem dovoljeno, da majice in hlače, ki jih proizvajajo, prodajajo nemškemu proizvajalcem avtomobilov?

Mislim, da je odgovor pritrđen. Nasprotniki globalizacije z leve in desne, od Ralpa Naderja do Patricka Buchanana in Jean Marie Le Pena, pravijo ne. Preden obrazložim, zakaj ja, naj pojasnim, da v vsej razpravi niso bistvene številke, ampak gre za interakcijo med dejanskimi ljudmi. Ljudmi iz krvi in mesa, s telesom in razumom ter z življenji, ki imajo smisel in pomen.

Za to, da na formalne argumente navržem nekaj tega mesa in krvi, mi dovolite, da vam predstavim kratko zgodbo. Prejšnje leto me je majevski prijatelj, ki v Gvatemali poučuje antropologijo, popeljal na majevske planote. Povedal mi je, da se antropologi, ki na planoto prihajajo iz Evrope in ZDA, in želijo »proučevati« Indijance, pogosto pritožujejo nad tem, da mnogo majevskih žena vsakodnevno ne nosi več prelepih in v težavnih razmerah ročno izdelanih oblačil. Ta nošnja je danes rezervirana samo še za posebne priložnosti, kot sta krst in poroka. Obiskovalci so praviloma enotno zgroženi. Pravijo, da so Maji s tem oropani lastne kulture. So torej očitne žrtve globalizacije in kulturnega imperializma.

Če obiskovalce praviloma ne zanima, da bi vprašali majevske ženske, zakaj večina od njih ne nosi več tradicionalnih oblačil, je moj prijatelj storil prav to. Ženske mu povejo, da ne nosijo več doma narejenih oblačil, ker so postala predraga. In kaj pomeni za ročno izdelane obleke, da so postale predrage? Pomeni, da je delo majevske ženske postalo bolj vredno. Tako sedaj namesto tega, da bi ure in ure presedela ob ročnih statvah in šivala krila za lastno uporabo, ta čas nameni za šivanje istega krila, ki ga proda ženski v Francijo, iztržek pa nameni bodisi za tri obleke in očala, bodisi za radio ali zdravila za zdravljenje tropske vročice. Seveda pa lahko majevske ženske delajo tudi kaj drugega in so si še vedno sposobne kupiti več tistih stvari, ki jih same potrebujejo. Torej, ženske niso oropane. One postajajo bogatejše. In iz njihove perspektive to ni slaba stvar. Je pa iz perspektive, ki jo moj prijatelj imenuje proti-globalizacijski turisti revščine, ki uživajo v fotografiranju barvitih revežev, to veliko razočaranje.

Torej, ko se pogovarjamo o globalizaciji, dajmo misliti na ženske, ki šivajo oblačila, katera za njih postajajo predraga za vsakodnevno uporabo. To so tisti ljudje iz mesa in krvi, o katerih dobri ali slabi usodi se z debato o globalizaciji odloča. Bodo ti ljudje postali bogatejši ali revnejši, bodo živeli dlje ali krajše kot posledica razumnih oziroma neumnih ekonomskih politik?

»Trgovinska politika ne vpliva na število delovnih mest, temveč na vrsto služb, ki jih ljudje opravljajo.«

»Sodelujejo tudi druge živali, vendar ne trgujejo, in ne trgujejo, ker ne uporabljajo razuma prepričevanja.«

»Naslednja zмотa je, da kapital odteka tja, kjer so okoljski in delovni standardi najnižji.«

»Prosta trgovina je najhitrejša pot k ukinitvi otroškega dela.«

Članek je preveden v sodelovanju s Cato inštitutom, www.cato.org.

V izvorniku je bil govor objavljen v Cato Letters, 2002.

Mnenja avtorjev ne izražajo nujno mnenja Društva za svobodno družbo, časopisa Tribunal oziroma organizacij, kjer so zaposleni.

Trgovinska politika ne vpliva na število delovnih mest, temveč na vrsto služb, ki jih ljudje opravljajo. Če protekcionizem zvišuje število služb v uvozno-konkurenčnih sektorjih, pa ustrezno znižuje število služb v izvoznih sektorjih. V sektorjih, ki proizvajajo dobrine z namenom zamenjave za dobrine, ki bi jih uvozili, ki pa so sedaj dražje zaradi carin oziroma omejene zaradi kvot. Nenazadnje je izvoz cena, ki jo plačamo za uvoz, kakor je uvoz cena, ki jo tujci plačajo za naš izvoz. Če torej preko trgovinskih ovir znižujemo vrednost uvoženih dobrin, s tem znižujemo tudi vrednost izvoženih dobrin, s katerimi bi plačali uvoženo blago. To pa pomeni znižanje števila služb v izvoznih panogah.

Če bi bilo res, da bi kapital odtekal v dežele z nizko ceno dela, potem bi pričakovali, da bi Burkina Faso in druge siromašne države z nizkimi osebnimi dohodki bile preplavljene s tujimi investicijami. Navedena trditev ima preverljive implikacije, torej jo lahko testiramo. V 1990-ih letih je 81 odstotkov ameriških tujih neposrednih investicij bilo namenjenih v tri dele sveta: obupno revno Kanado, osiromašene države Zahodne Evrope in sestradano Japonsko. Države v razvoju (z naraščajočimi plačami), kot so Indonezija, Brazilija, Tajska in Mehika, so prejele 18 odstotkov tujih investicij, medtem ko je v preostali svet, skupaj z vso Afriko, bil namenjen preostali odstotek. Investitorji namenjajo svoj kapital v države, kjer pričakujejo najvišje donose, kar je praviloma tja, kjer so plače najvišje in ne najnižje. Nadalje, podjetja, ki jih ustanovijo tuji investitorji, praviloma izplačujejo višje plače od podjetij, ki so v domačem lastništvu, saj želijo tujci pritegniti in obdržati le najboljše zaposlene.

Zadeva je tako zmedena, da sploh ne vem, kje začeti. Kot prvo, povsem nemogoče je, da bi istočasno imeli presežek kapitalskega računa in trgovinski presežek. Če izvoziš več, kot uvoziš, potem dobiš nekaj v zameno za izvoz, in kar dobiš, je lastništvo nad imetji, neto investicijami v državah, kamor izvažаш. Če več uvažаш, kot izvažаш, kot so nekaj desetletij to počele ZDA, potem moraš tujcem, ki ti prodajajo svoje blago, nekaj prodati, in kar prodajaš, so imetja v svoji državi, recimo deleži podjetij. Osnovna računovodska identiteta je namreč: varčevanje - investicije = izvoz - uvoz. Večina zastrašujočih scenarijev, ki jih kot zle duhove kličejo nasprotniki globalizacije, temelji na preprosti ignoranci osnovnih elementov računovodstva mednarodne trgovine.

Naslednja zmotna je, da kapital odteka tja, kjer so okoljski in delovni standardi najnižji. Pa preverimo dejstva. Investitorji investirajo tja, kjer so donosi najvišji, kar naj bi bilo tam, kjer je produktivnost dela najvišja, to je tam, kjer so ljudje ustrezno bogatejši. In bogatejši ljudje težijo k boljšim in ne slabšim okoljskim standardom in delovnim pogojem. »Tuna/delfini« in »morski raki/želve« sta dva najpogosteje citirana primera domnevno negativnih okoljskih učinkov trgovinskih sporazumov, ki pa prikazujeta tekmovanje navzgor in ne proti dnu, saj so druge države prevzele ameriške standarde, ki ščitijo morske želve in delfine. Podobno je z delovnimi standardi. Službe v podjetjih tujih lastnikov so praviloma mnogo bolj iskane od služb domačih podjetij, saj izplačujejo višje plače in ponujajo boljše pogoje za delo od alternativnih služb domačih lastnikov.

Dejansko drži, da je kultura ZDA zelo privlačna in da temu nekateri, praviloma elite, nasprotujejo. Vendar poglejte norijo, ki jo je povzročil vihar v podobi malega angleškega čarovnika Harryja Potterja, ali pa norijo, ki je v obliki japonskega fenomena Pokemona in japonskih animacij nasploh pred nekaj leti zajela sedemletnike po vsem svetu, ali pa indijsko filmsko produkcijo »Boolywood« in številne druge prispevke neameriških kultur, ki bogatijo vse nas in vsakega posebej. Da ne omenjam tajske hrane, ali pa zmožnosti poslušanja glasbe, posnete v praktično vsakem jeziku ljudi tega planeta. Če ohranimo kulture hermetično zaprte in nespremenljive, prenehajo biti človeške kulture; postanejo muzejski eksponati. Globalizacija bogati kulture.

Po svetu dela približno 250 milijonov otrok. Odstotek otrok, ki delajo, se je z razmahom proste trgovine in globalizacije znižal, ne zvišal, in to iz povsem očitnih razlogov. Revne države niso revne zaradi otroškega dela, ampak otroci delajo, ker so revni. Ko ljudje skozi proizvodnjo in prsto menjavo dobrin postajajo bogatejši, pošiljajo svoje otroke raje v šolo, kot pa na polja. Globalna trgovina je tako najhitrejša pot k ukinitvi otroškega dela in do njene nadomestitve z izobraževanjem otrok.

GOSTUJOČE PERO

Kako sem poznal Milтона Friedmana

Piše:

Svetozar Pejovich

Zaslužni profesor univerze
Texas A&M, ZDA in
član akademskega odbora
Društva za svobodno družbo.

»Edina razlika, ki nekaj velja, je razlika med dobro in slabo ekonomsko analizo.«

»Steve, upam, da si boljši ekonomist, kot igralec tenisa.«

Milтона Friedmana ni več med nami. V tednih po njegovi smrti je bila velika večina člankov posvečenih njegovemu ogromnemu doprinosu k ekonomski teoriji in politiki. Mi vsi ogromno dolgujemo profesorju Friedmanu. Bil je eden od ustanoviteljev legendarne chicaške šole, njegovi nekdanji študenti pa danes širom sveta širijo znanje o svobodnem trgu in ljubezen do individualne svobode. Friedman je izvlekel monetarno politiko iz Keynesovih nejasnosti, teoriji cen pa dal povsem nov značaj. Pripomogel je k znižanju davčnih stopenj na začetku 1980-ih let, kot tudi socialnih transferjev. Kar pa je najpomembnejše, Friedman je večino Američanov podučil, da je vpletanje države v gospodarstvo tako z vidika učinkovitosti ekonomije, kot tudi z vidika osebne svobode, neučinkovito. Moj namen ni, da dodam še enega v dolgi vrsti komentarjev o Friedmanovem veličastnem prispevku znanosti in prvinam osebne svobode. Opisal ga bom, kot se ga sam spomnim. Ne samo kot ekonomista, ampak kot človeka.

Friedmana sem prvič srečal na začetku 1970-ih let na konferenci v South Royaltonu, posvečeni von Hayeku in von Misesu. Friedman ni prisostvoval na omenjeni konferenci, temveč je obiskal najinega skupnega prijatelja, ki je tam živel. Tako kot danes, je tudi takrat obstajalo veliko rivalstvo med chicaško in avstrijsko ekonomsko šolo. Kljub temu je bil Friedman povabljen na večerjo, kjer je bil za častnim stolom okrožen z »avstrijci.« Med njimi je bil tudi Murray Rothbard, ki nikoli ni skrival svojega gorečega nasprotovanja chicaški šoli, kar je v svojem govoru pri večerji tudi izrazil. Ko se je kasneje Friedman priglasil k besedi, je rekel, da ne ve mnogo o različnih ekonomskih šolah, niti ne želi vedeti, kajti edina razlika, ki nekaj velja, je razlika med dobro in slabo ekonomsko analizo.

Friedman je rad igral tenis s svojim prijateljem, profesorjem Colinom Campbellom. Naslednje jutro po slavnostni večerji me je Colin povabil na ogled teniškega dvoboja dvojic, kjer sta Colin in njegov kolega izzvala Friedmana in nekega lokalnega igralca. Zgodilo se je, da Friedmanov soigralec ni prišel in sem ostal edina četrta moška oseba na igrišču. Milton me je vprašal, če želim biti njegov soigralec in opozoril sem ga, da je moje znanje tenisa zelo slabo. Samo skomignil je z rameni in rekel, da je pomembno igrati in ne zmagati. V igri sem žogico pogosto udarjal v mrežo in Milton se je samo malo namršil, vendar je herojsko molčal. Po izgubljeni igri sem se mu približal, da se mu opravičim za slabo igro, on pa mi je smeje odgovoril: »Steve, upam, da si boljši ekonomist, kot igralec tenisa.«

Dve leti kasneje sem se ponovno srečal z Miltonom. Ob tej priložnosti je na univerzi Denison v Ohio imel razpravo s Paulom Samuelsonom. Ker sem v tem času predaval v Ohio, sem s kolegi odšel na omenjeno razpravo. Z Miltonom sem se srečal še preden se je razprava začela. Zelo me je razveselilo, da se je spomnil mojega imena ter da ni omenjal mojega talenta za igranje tenisa. Nad razpravo sem bil navdušen, saj sem imel prvič priložnost videti, kako dva nobelovca razpravljata o družbenih problemih, kako jih razlagata in branita svoja stališča. Med njima je bila ogromna razlika, saj je bil Friedman mnogo

»Že več kot trideset let skušam najti vsaj eno in do sedaj brez uspeha.«

»Vsi ki so poznali Milтона in Rose, so vedeli, da sta se v javnosti zelo rada medsebojno zbadala.«

»Friedman ni bil le ekonomist. Bil je nepomirljiv borec za osebno svobodo in velik človek. Čeprav je umrl, bo živel za vedno.«

Mnenja avtorjev ne izražajo nujno mnenja Društva za svobodno družbo, časopisa Tribunal oziroma organizacij, kjer so zaposleni.

jasnejši in učinkovitejši razpravljaec, tako da so ga tudi študentje, ki niso študirali ekonomije, lahko razumeli. Na trenutke je bil tudi šaljiv. Na vprašanje, kaj si misli o ameriški monetarni politiki, je Friedman rekel, da ne more odgovoriti na vprašanje, dokler mu ne razložijo, kakšna je ameriška monetarna politika.

V začetku 1980-ih let sem postal profesor ekonomije in direktor centra za svobodno trgovino na univerzi Texas A&M. Friedmanu in Samuelsonu sem takoj predlagal, da ponovita razpravo tudi na moji univerzi. Dal sem jima dobro ponudbo, ki sta jo sprejela in na ponovno srečanje dveh velikih ekonomistov privabila več kot tisoč poslušalcev. Ponovno je bil Friedman zmagovalec. V nekem trenutku je Samuelson vprašal Friedmana, ali obstaja kakšna državna ekonomska intervencija, s katero se strinja. Friedmanov odgovor je bil: »...že več kot trideset let skušam najti vsaj eno in do sedaj brez uspeha.«

Leta 1992 se mi je rodil prvi vnuk. Ko je bil star pet tednov, je moja hči pred njega postavila Friedmanovo knjigo *Free to Choose*, mu dvignila glavo, da je bilo videti, kot da jo bere, in ga slikala. Slika je izpadla zelo dobro, saj se je natančno videl naslov knjige in kako mali strmi vanjo. Sliko sem kasneje poslal Miltonu in čez teden dni sta z Rose odgovorila, kako sta navdušena nad sliko in da sta jo obesila v dnevni sobi. Hčerka je pismo od Friedmanovih uokvirila in obesila v svoji hiši.

Pred nekaj leti je dallaška centralna banka v čast Miltonu in Rose pripravila veliko svečanost, kjer je bilo povabljenih več kot petsto gostov. Čeprav je Milton že prešel v svojo deveto desetletje življenja, je prisostvoval celotnemu programu. Na koncu dvodnevnega programa je predsednik centralne banke zaprosil Milтона za nekaj besed. Ko je Milton želel povedati, kako mu je bil celoten program všeč, ga je Rose glasno prekinila: »Ne govori tako, ko pa si večji del programa prespal v svojem stolu.« Vsi ki so poznali Milтона in Rose, so vedeli, da sta se v javnosti zelo rada medsebojno zbadala, kakor tudi, da je njuna zveza temeljila na ljubezni in globokem medsebojnem spoštovanju. Tako je Rose tik preden je Milton umrl, rekla, da njen mož izgublja centimeter za centimetrom in dodala, da »Milton ne bo umrl, on bo enostavno izginil.«

Na koncu kratkega opisa Milтона kot človeka, bi želel dodati še nekaj besed o njegovem doslednem nasprotovanju proti državni intervenciji. Bil je eden od tvorcev prostovoljne vojske v ZDA, saj je želel, da so vojaki plačani skladno z njihovim oportunitetnim stroškom. Friedman ni bil navdušen nad ameriškim socialnim sistemom. Ker ga je želel oddvojiti od državnega vmešavanja, je zagovarjal njegovo privatizacijo. Ugotovil je, da je javno izobraževanje drugorazredno v primerjavi z zasebnim in da služi tudi kot mehanizem redistribucije dohodka, saj starši, ki otroke pošiljajo v zasebne šole poleg šolnine plačujejo tudi davke, ki gredo v državne šole. Namesto tega se je zavzemal za uvedbo vavčerjev za osnovne in srednje šole. Če imamo sto učencev in je strošek po učencu enak tisoč dolarjev, bi po Friedmanu morala država dati vavčer v vrednosti tisoč dolarjev vsakemu od stotih staršev, z vavčerjem pa bi ti sami izbrali šolo, kamor bi vpisali svoje otroke. Državno ali zasebno. Tak sistem bi privedel do konkurence med šolami, ki bi se borile za učence. Ker bi se na dobre šole prijavilo več otrok, bi te dobile več denarja, slabše šole pa bi se morale izboljšati, ali pa bi propadle. Iz vseh primerov je razvidna sporočilnost Friedmana, ki je vedno težil k zamenjavi državne intervencije s konkurenco.

Friedman ni bil le ekonomist. Bil je nepomirljiv borec za osebno svobodo in velik človek. Čeprav je umrl, bo živel za vedno.

SVOBODOMETER

Ocena:
1,5

Pišeta:

Mitja Steinbacher

Magister ekonomije,
Društvo za svobodno družbo

Matej Steinbacher

Društvo za svobodno družbo

»Isabel Paterson politike, ki delujejo navidezno prijetno, vendar na drugi strani zelo nevarno, in ki svoj politični vpliv gradijo s čaščenjem pomena navidezne humanitarnosti, imenuje humanitarci z giljotino.«

»Vlada je izgubila bitko s sindikati tudi pri ukrepih na področju trga dela.«

Svobodometer kritično spremlja in ocenjuje delovanje države. Pri tem izhaja iz vrednot svobodne družbe: vladavine prava, minimalnih davkov, minimalne administracije, svobodnega podjetništva in proste iniciative posameznika. To so klasični principi uspešnih gospodarstev in osrednje vrednote, za katere se zavzemamo v Društvu za svobodno družbo.

Leto 2006 je močno zaznamoval predsednik države, Janez Drnovšek, ki se je z januarjem najprej vpletel v reševanje humanitarne katastrofe v sudanskem Darfurju. Držo »humanitarca« je nadaljeval z udeležbo posvetitve skrajno socialističnega bolivijjskega predsednika Eva Moralesa, potrdil pa s pomilostitvijo Danila Kovačiča, edinega gospodarstvenika, ki je bil pravnomočno obsojen za dejanja storjena v slovenski tranziciji, ter z večmesečnim reševanjem Toma Križnarja, ki je na lastno pest in brez ustreznih dokumentov vstopil na ozemlje tuje države, bil ujet in obsojen. Humanitarno aktiven predsednik je ob koncu leta doživel javno ponižanje pri reševanju problema Strojanovih.

Skozi vse leto je Janez Drnovšek podpiral sindikate in poudarjal njihovo partnersko vlogo pri socialnem dialogu. Za nameček je minimalno znižanje obdavčitve najvišjih dohodkovnih razredov označil kot odpustek najbogatejšim in predlagal navidez vsehno uzakonitev univerzalnega temeljnega dohodka. Gre za predsednikovo spretno in ljudem prijetno obnašanje, saj pri davkih nikoli ne gre za odpustke, temveč vedno za prisilno jemanje enim in velikodušno dajanje drugim. Isabel Paterson politike, ki delujejo navidezno prijetno, vendar na drugi strani zelo nevarno, in ki svoj politični vpliv gradijo s čaščenjem pomena navidezne humanitarnosti, imenuje »humanitarci z giljotino.« Nevarnost njihovega razmišljanja potrjuje prihajajoči val socialističnih revolucij v Južni Ameriki, ki jih spremlja podobna retorika, kot jo izvaja predsednik Drnovšek.

Za vlado je bila davčna reforma eden največjih projektov v letu. Najprej se je veliko govorilo o uvedbi enotne davčne stopnje (EDS). V ta namen je bil organiziran tudi posvet z enim od njenih utemeljiteljev, Alvinom Rabushko. Ministrstvo za finance je takrat sprejem EDS še trdno zagovarjalo. Sindikati so se uprli in z vsehno retoriko »*bogati bodo še bogatejši, revni še revnejši*« opravili z EDS. Konec oktobra je priložnost po korenitem reformiranju davčnega sistema dokončno splavala po vodi, saj smo dobili zgolj minimalistične popravke prejšnjega davčnega sistema in zmago sindikatov.

Vlada je izgubila bitko s sindikati tudi pri ukrepih na področju trga dela. Velik odmik od načel svobodne družbe sta pomenili predvsem novela Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti ter pogajanja o spremembah zakona o delovnih razmerjih. Minister Drobnič je uvajal koncept prožne varnosti, kjer je predlagal odpravo nekaterih privilegijev zaposlenim, obveznega plačila prevoza na delo, dodatka na delovno dobo, obveznega plačila malice in drugih, ob hkratni zaostritvi pogojev prejemanja nadomestil za brezposelnost, s čimer bi se znižali stroški podjetjem, brezposelnim pa dvignila motivacija za iskanje zaposlitve. Vlada je vnovič popustila sindikatom in je spornega ministra zamenjala. Četudi sta po študiji IMF-a visoka obdavčitev dela in dobrodušen sistem socialnih podpor ena glavnih razlogov za nižjo udeležbo na trgu dela, Indeks ekonomske svobode pa je trg delovne sile ocenil z manj kot polovično svobodo.

Eden redkih odmkov od zahtev interesnih skupin se je zgodil z odpravo obveznega članstva v Gospodarski zbornici Slovenije (GZS), ki ga lahko označimo za eno redkih pozitivnih odločitev vlade leta, ki gre v smeri svobodnejšega

»Leto 2006 si bomo
zapolnili tudi po odločitvi
glede nakupa vojaških
oklepnikov in operacijskih
miz.«

»Pravno državo v letu 2006
sta najbolj zaznamovala
zavrnitev preiskave zoper
Mitjo Ribičiča za zločine
storjene po drugi svetovni
vojni ter način reševanja
primera romske družine
Strojanovih.«

»Čas je, da se ujezimo tudi
mi! Za našo svobodo
vendar gre!«

Mnenja avtorjev ne izražajo
nujno mnenja Društva za
svobodno družbo, časopisa
Tribunal oziroma organizacij,
kjer so zaposleni.

gospodarstva. Med prvimi so možnost prostovoljnega oblikovanja zbornice izkoristili trgovci, ki so se takoj organizirali v Trgovinsko zbornico Slovenije. Žal ostaja članstvo v Kmetijsko-gozdarski zbornici in v Obrtni zbornici obvezno, kar daje slutiti na politično ozadje odprave obveznega članstva v GZS.

Leto 2006 si bomo zapolnili tudi po odločitvi glede nakupa vojaških oklepnikov in operacijskih miz. Predvsem prvi dogodek je pokazal na vse razsežnosti političnega kupčkanja pri javnih naročilih, različne interpretacije nacionalnih interesov, razpisnih pogojev, poskusa zlorabe javnosti, medijskega linča proti tujcem in zlorab medijev za individualne koristi zelo ozkih skupin posameznikov. Operacijske mize pa so že prej pokazale na veliko neučinkovitost in absurd takšnega načina javnega naročanja.

V posmeh vladi, načelom svobodne družbe in povsem v duhu že zdavnaj pozabljene keynezianske doktrine močne države, pomeni sprejetje Resolucije o nacionalnih in razvojnih projektih 2007-2023, kjer se vlada vpleta v izpeljavo popolnoma tržnih aktivnosti v vrednosti kar 7,4 milijarde €.

Da je namera vlade o privatizaciji državnega premoženja in njenem umiku iz gospodarstva neresna, ugotavlja v svojem avgustovskem poročilu tudi ugledna Dun&Bradstreet. Težnja po ohranitvi kontrolnega deleža v najpomembnejših družbah; telekomunikacijah, bankah, elektroenergetskem sektorju in drugod pač ne vodi v učinkovito privatizacijo. Je pa lahko državno lastništvo osnova za nepravilnosti, korupcijo pri upravljanju teh podjetij in politiko zaposlovanja v njih. Sicer zadnja odločitev Soda in Kada, da del premoženja prodana preko javnega razpisa, nakazuje možen premik v bolj transparentno delovanje (para)državnih institucij. V letu 2006 sta se oba sklada izkazala kot dobra branitelja nacionalnega (šovinističnega) interesa pri dokapitalizaciji zelo zadolženega Iskraemeca v vrednosti 11,5 milijona €. Verjetno gre enega od razlogov neustrezne strukture slovenskega gospodarstva iskati tudi v tovrstnem ohranjanju neučinkovitih proizvodnih podjetij s pomočjo (para)državnih skladov. Po podatkih Eurostata znaša namreč pri nas delež zaposlenih v storitvenem sektorju le 54,1 odstotka, kar je daleč pod 70 odstotki, kolikor znaša v državah EU15.

Pravno državo v letu 2006 sta najbolj zaznamovala zavrnitev preiskave zoper Mitjo Ribičiča za zločine storjene po drugi svetovni vojni ter način reševanja primera romske družine Strojanovih. Na obeh primerih so formalne institucije, ki bi naj zagotavljale normalno delovanje države in enako obravnavo pred zakoni, povsem odpovedale. Za slovensko pravosodje je zelo porazno, da do sedaj še nihče ni odgovarjal za množične poboje, ki so se pri nas zgodili po drugi svetovni vojni. Kot zgled, da v takšnih primerih izgovarjanje na to, da je od takrat minilo že precej časa, ni ustrezno nam med drugim lahko služi primer iz rimskega sodišča, ki je ravno v teh dneh odgovorne za poboj 955 civilistov v italijanskem Marzabottu obsodilo na dosmrtno ječo. V tovrstnih primerih, ko gre za obtožbe zločinov proti človeštvu, časovna distanca nikoli ne sme biti argument za zaviranje sodnih procesov. V preteklem letu je parlament relativno mimo javnosti sprejel *horo legalis*, ki pomeni grob poseg v osebno svobodo posameznika. Sprejeta zakonodaja drastično omejuje prosto gibanje mladoletnim osebam, sankcionira »nedostojno vedenje« ipd. Med redke pozitivne premike lahko štejemo odvzem trajnega mandata predsednici socialnega in delovnega sodišča. Ukrep bo verjetno signal za nekoliko previdnejše delo sodnikov.

Ob koncu leta, ko je večina že nestrpno pričakovala uvedbo evra, smo bili od naše skrbne države deležni še enega darila. Tokrat so nam z veliko pozornosti poslali t.i. evrokalkulatorje, ki so stali preko 300.000 € davkoplačevalskega denarja, s takšno potezo pa je država popolnoma uničila priložnost potencialnim podjetnikom, ki bi podobne kalkulatorje verjetno ponudili ljudem.

Kaj bi na vpliv in moč, ki jo pri nas dopuščamo državnemu aparatu in interesnim skupinam, porekel nedavno preminuli Nobelov nagrajenec Milton Friedman, veliki borec proti obsežnemu državnemu aparatu in zagovornik svobodne izbire? Ujezil bi se. Najnovejši Indeks ekonomske svobode nas uvršča na 58. mesto, Svobodometer daje točko in pol. Čas je, da se ujezimo tudi mi! Za našo svobodo vendar gre!

GOSTUJOČE PERO

Vsak začetek je obetajoč

Piše:

Margaret Thatcher

V letih 1979-1990 premierka Velike Britanije.

»Tako sem se odločila, da nove svobodne in delavne Britanije, ki sem jo poznala še kot otrok, ne bomo vzpostavljali počasi.«

»Bila sem odločena, da je edina stvar, ki jo je treba narediti, odpraviti vse te kontrole naenkrat in ponovno postati del svobodne družbe.«

»Bistveno težja naloga je bila spraviti ljudi nazaj na delo, potem ko so se navadili na te kontrole.«

Vsak začetek je obetajoč so besede, s katerimi nas je leta 1944 pozdravil predstojnik oxfordskega Somerville Collega. To je ideja, ki se je za vedno zasedla v mojih mislih in ki se mi je vselej zdela pravilna. Ko sem leta 1979 prišla v kabinet, so socialistične politike že ogrožale naše gospodarstvo in ljudi. Najvišja stopnja davka na dohodek je bila 83 odstotkov in na dohodek od investicij 98 odstotkov. Obstajal je nadzor nad cenami, nadzor nad dohodki, nadzor nad zunanjo menjavo. Za opravljanje kakršnekoli dejavnosti je bilo treba iti skozi vrsto administrativnih odborov. A vendarle smo bili polni upanja.

Tako sem se odločila, da nove svobodne in delavne Britanije, ki sem jo poznala še kot otrok, ne bomo vzpostavljali počasi. Bila sem odločena, da je edina stvar, ki jo je treba narediti, odpraviti vse te kontrole naenkrat in ponovno postati del svobodne družbe. V šestih tednih smo znižali vse najvišje davčne stopnje na 40 odstotkov – in veste, ko se je laburistična vlada spet vrnila na oblast, teh stopenj ni dvignila nazaj. Ker so sindikati skoraj že vodili državo, smo iz preprostega razloga spremenili tudi zakonodajo na področju sindikatov. V obdobju osemnajstih mesecev smo morali spremeniti pravila in zagotoviti, da so morali sindikati, preden bi želeli stavkati, postaviti vprašanje na glasovanje in si pridobiti večinsko podporo svojih članov. To prej ni bilo potrebno. Tudi privatizirali smo. Dejansko je bila vsa pomembnejša industrija pod državnim nadzorom. Ker jim ni bilo treba ustvarjati donosov, tudi niso bila stimulaturna za delo. Dokaj hitro smo približno petnajst teh podjetij vrnilo v zasebno lastništvo, veliko tega pa zaključili naslednje leto.

Sicer so bile te ekonomske poteze samo del našega dela. Bistveno težja naloga je bila spraviti ljudi nazaj na delo, potem ko so se navadili na te kontrole. Zgodovina nas je izučila, da svoboda ne more dolgo preživeti, če ne temelji na moralnih temeljih. Človek se lahko dobro razume na ekonomijo, ampak svoboda se mora gojiti kot moralna vrednost. Pravica do svobode je osnovna. Pri tem je pomembno, kaj posamezniki počnejo s svobodo, ki slika njihove sposobnosti in značaj. Obenem to tudi določa, ali bodo še naprej svobodni in ali bo njihov narod uspešen. Zelo mi je všeč, kar je John Adams, vaš [ameriški] drugi predsednik napisal leta 1798: »Naša ustava je narejena samo za moralne in verne ljudi in je v celoti neprimerna za vladavino katerihkoli drugih.« In ta ideja leži v osrčju ustanovitve vašega naroda. Spoštovane vrednote svobodnih držav so odkritost, samodisciplina, občutek odgovornosti do družine, občutek lojalnosti do delodajalca in oseba in ponos v kakovost svojega dela. In te vrline lahko cvetijo le v svobodnem ozračju.

Kljub relativno majhnemu gospodarstvu ima Britanija danes četrto največje svetovno gospodarstvo. Uspeli smo, ker smo ponovno vzpostavili iniciativnost in podjetnost ter ljudi ponovno spodbudili za delo. Ko gledamo na probleme, ki prizadevajo današnji svet, moramo to vedno ohraniti v mislih. Poglejte recimo države nekdanje Sovjetske zveze. Rusija, ki je daleč največja med njimi, ima toliko naravnih virov, da bi lahko bila ena izmed najbogatejših držav na svetu. Ampak vpliv komunizma in njegovi zahrbtni učinki so Rusiji onemogočili, da bi postala to, kar bi lahko, in da bi naredila najboljše za svoje ljudi. Seveda se je ruski politični sistem spremenil, ampak ljudem, ki so več desetletij delovali po predpisih in pod nadzorom, ni lahko, da

»Pričakujete lahko, da boste med prehodom iz socializma v svobodo dobili veliko mero korupcije.«

»Če nameravamo imeti svobodo, mora temeljiti na vladavini prava, ki mora veljati za vse.«

»Ko si ljudje zagotovijo eno vrsto svobode, ji bodo druge sledile.«

»Čaka nas še dolga pot.«

Prevedeno v sodelovanju in z dovoljenjem Imprimis, www.hillsdale.edu.

Tekst je skrajšana verzija govora, ki ga je Lady Thatcherjeva imela v Fort Myers-u, 19. februarja 2001 na seminarju Hillsdale College-a.

V izvorniku je bil govor objavljen v Imprimis, april 2001.

Mnenja avtorjev ne izražajo nujno mnenja Društva za svobodno družbo, časopisa Tribunal oziroma organizacij, kjer so zaposleni.

bi ustanovili majhno podjetje. Torej, pričakujete lahko, da boste med prehodom iz socializma v svobodo dobili veliko mero korupcije. Mednarodni denarni sklad je bil zelo velikodušen in je namenil Rusiji veliko denarja, ki pa ni vedno prišel tja, kamor je bil namenjen. Dejansko se je veliko tega denarja znašlo na bančnih računih izven Rusije. Bojim se, da se to zgodi, če imaš državo, kjer ima integriteta zelo majhen pomen. Ne moreš imeti resnične svobode brez delovanja pravne države. V preteklosti o tem nismo zadosti razmišljali. Vsaka država, ki se približuje svobodi, mora zagotoviti delovanje pravne države, ki bo temeljila na enakosti, poštenju in pravičnosti. To je nekaj, čemur moramo posvečati največjo pozornost. Če nameravamo imeti svobodo, mora temeljiti na vladavini prava, ki mora veljati za vse.

Druga velika komunistična država je Kitajska. V Britaniji smo se morali ukvarjati s Kitajsko zaradi konca naše zakupne pravice do Hong Konga. Prebivalci Hong Konga so imeli pod britansko vladavino povprečni letni dohodek nekje 28.000 dolarjev, medtem ko Kitajska 800 dolarjev. To so isti ljudje, z istimi sposobnostmi in talenti. Edina razlika je v tem, da je bil Hong Kong svobodna družba, temelječa na vladavini prava, Kitajska pa popolna diktatura. In bojim se, da se kitajski voditelji še niso naučili lekcije. Med vsemi svetovnimi državami je Kitajska najbolj zaprta, veliko bolj kot Rusija. Njeni voditelji so pripravljene dovoliti več ekonomske svobode z namenom, da bi dosegli nekaj blaginje, ki jo vidijo drugod, a vsak predlog o politični svobodi naleti na popolno tišino. Mislim, da se bo nekega dne ta sistem sesul. Delno tudi zaradi tega, ker si bodo ljudje prislužili vedno več in več denarja. Ko si ljudje zagotovijo eno vrsto svobode, ji bodo druge sledile. Kajti vse težje postaja prikrivati resnico ljudem, tudi v zaprtih družbah. Težko je tudi prikrivati dejstvo o številu usmrčenih pod komunizmom v zadnjem stoletju, ki niso umrli v vojni, ampak preprosto zaradi državne roke, ki se že približuje stotim milijonom. 20 milijonov ljudi je izgubilo življenje v Sovjetski zvezi, 65 milijonov na Kitajskem, dva milijona v Severni Koreji, dva milijona v Kambodži in podobno. To dejstvo služi kot lekcija svetu, trgovina pa samo povečuje težnjo po tem, da postanejo ta in podobna dejstva znana. Zato moramo sodelovati s Kitajsko kar se da tesno. Ampak med vsemi državami, s katerimi bi si morali želeli sodelovanja, je trgovanje s Kitajsko najtežje. Odpiranje njihovega rigidnega diktatorskega sistema bo trajalo kar dolgo časa.

Izmed 150 držav na svetu jih je samo 72 svobodnih in demokratičnih. Torej nas čaka še dolga pot. Vendar ljudje bodo čedalje pogosteje komunicirali med seboj in potovali in čedalje več ljudi bo videvalo, kako živimo ljudje v svobodnem svetu, zato moramo imeti upanje za prihodnost. Vendarle pa moram nekaj reči: vedno bomo morali braniti našo moč in čvrstost. Moje generacije se spominjajo, da smo verjeli, da po prvi svetovni vojni ne bo več nobene vojne, in smo preveč zanemarili našo čvrstost. Ko se je začela druga svetovna vojna, smo jo morali ponovno vzpostaviti zelo na hitro, kar je bilo v prvih trenutkih vojne zelo težko storiti. Naše čvrstosti ne smemo izgubiti, pri tem pa moramo imeti ustrezno opremljenost, ki jo zagotavlja najsodobnejša tehnologija. Nedvomno je to najpomembnejše.

Prijatelji Američani, ste državljani prekrasne države. Z vidika ureditve pravne države, varovanja svobode drugih in izgradnje cvetoče prihodnosti za vaše ljudi ste ustvarili najeminentnejšo državo na svetu. Če bi se tisti, ki niso deležni svobode, zgledovali po vas, kako bolj prijetnejši bi bil ta svet. Medtem pa, čemur pravim angleško govoreči ljudje, ki že toliko let branimo svobodo za ostali svet, moramo nadaljevati s tem ugledom in pomagati tistim, ki še vedno ne uživajo v svobodi, ki jo mi jemljemo za privzeto.

GOSTUJOČE PERO

Bo Srbija dobila t.i. državljansko vlado

Piše:

Miroslav Prokopijević

Profesor na Univerzi v Črni gori in Beograjski odprti šoli, član FMC in IES ter član akademskega odbora Društva za svobodno družbo

»Nekaj dni pred volitvami, ki bodo 21. januarja, je lažje videti, kako se bodo stranke na volitvah odrezale, kot pa, kdo bo sestavljal novo vlado.«

»Zelo verjetno je, da bo po volitvah v državljanskem bloku najmočnejša stranka DS, tako da bi oni imeli mandatarja.«

Tudi v razvitih državah volitve dvigujejo negotovost, v državah kot je Srbija, ki pa so še vedno v procesu stabilizacije, pa je ta negotovost toliko večja. Nekaj dni pred volitvami, ki bodo 21. januarja, je lažje videti, kako se bodo stranke na volitvah odrezale, kot pa, kdo bo sestavljal novo vlado. Od tega pa je odvisna raven političnega tveganja in njegov vpliv na gospodarstvo.

Na volitvah bo sodelovalo 21 list, od katerih je pet manjšinskih (dve madžarski, dve romski in ena albanska). Na volitvah bo približno 6,65 milijona volilnih upravičencev izbralo 250 poslancev. Pri manjšinskih strankah se volilni prag petih odstotkov ne upošteva. Če bo volilna udeležba 54 odstotna, bo pri manjšinskih listah potrebnih 14.365, za volilni prag pa nekje 180.000 glasov. Na volitvah leta 2004 je bila volilna udeležba 57 odstotna, predpostavlja pa se, da bo letošnja nekaj odstotnih točk nižja. Srbija ima v veljavi proporcionalni sistem s t.i. d'Hondtovo metodo.

Malo stvari je gotovih. Med njimi je ta, da radikalci ne bodo zmagali in da bodo v parlament poleg njih (SRS) zagotovo prišli še Tadićevi demokrati (DS), Koštuničeva »narodna koalicija«, katere okostje sestavljajo DSS, in najverjetneje liberalna koalicija Čede Jovanovića. Manjšinske liste bi lahko dale 10-14 poslancev. Blizu praga bodo Miloševićevi socialisti in Dinkićev G17plus. Ostale stranke, vključno z Draškovićevo SPO, Karićevo PSS in Čovićevo koalicijo praktično nimajo veliko možnosti, da pridejo v parlament.

Napravil bom dva scenarija, čeprav se bo videlo, da v skrajnem primeru med njima ni razlike. Po scenariju A pridejo v parlament samo radikalci, DS, DSS in Čedini liberalci. Po scenariju B pa poleg vseh iz A še socialisti in G17plus. Navedeni odstotki so obračunani po izločitvi list, ki se niso prebile v parlament.

Lista	scenarij A		scenarij B	
	odstotki	št. poslancev	odstotki	št. poslancev
SRS	39,3	93	36,5	87
DS	30,2	72	26,5	63
DSS	21,8	52	18	43
Liberalci	8,7	21	8	19
SPS	-	-	5,5	13
G17plus	-	-	5,5	13
Manjšinske	-	12	-	12
SKUPAJ	100,0	250		250

Pri obeh scenarijih bi lahko liste t.i. državljanskega bloka, kamor spadajo vsi razen radikalcev in socialistov, preprosto tvorile novo vlado. V primeru A bi imeli celo brez manjšinskih predstavnikov 145 poslancev, v primeru B pa 138 poslancev. Za večino je potrebnih 126 poslancev. Ali to pomeni, da bo gotovo državljanski blok sestavljal novo vlado? Žal, ne samo da to ni izvedljivo, ampak je tudi malo verjetno. Ta enostavna aritmetika ima nekaj problemov. Prvič, katera stranka bo dala mandatarja, in drugič, kdo bo prevzel odgovornost za izgubo Kosova. Gremo lepo po vrsti.

Zelo verjetno je, da bo po volitvah v državljanskem bloku najmočnejša stranka DS, tako da bi oni imeli mandatarja. To kažejo vse ankete javnega mnenja. Če bi se ga v takem primeru odrekli, bi to pomenilo elementarno rušenje samospoštovanja, čemur bi sledil velik padec popularnosti pri volilcih. Torej, če bodo močnejši od DSS, se DS ne smejo odpovedati mandatarstvu. Vendar bosta tudi Koštunica in njegova DSS želela prevzeti mandatarstvo, kar pa ne bo mogoče, saj bo DSS dobila manj glasov kot DS.

»Za Koštunico bi bilo politično porazno, če bi šel v odprto koalicijo z radikalci, saj bi to povzročilo zunanjepolitično izolacijo in notranjepolitično tveganje.«

»Ni pa nemogoče, da bi Koštunica oblikoval manjšinsko vlado.«

»Namesto, da bi se lotile reform, so se stranke državljanskega bloka raje prepustile korupciji.«

Mnenja avtorjev ne izražajo nujno mnenja Društva za svobodno družbo, časopisa Tribunal oziroma organizacij, kjer so zaposleni.

Koštunica lahko sicer poskusi k svojim glasovom prišteti glasove G17plus in nekaterih manjšinskih strank, ampak ni nobenega razloga, da v DS to sprejmejo, ker to ni bila nikakršna predvolilna koalicija, po volitvah pa se glasovi vsake stranke štejejo posebej. Če ne dobi mandatarstva, za Koštunico ni sprejemljivo, da oblikuje koalicijo skupaj z DS. V tem primeru, brez demokratov (DS) po obeh scenarijih ne bo možno oblikovati vladajoče koalicije. Če pa v koaliciji ni demokratov, pa po nobenem scenariju ni možne koalicije brez radikalcev.

Za Koštunico bi bilo politično porazno, če bi šel v odprto koalicijo z radikalci, saj bi to povzročilo zunanjepolitično izolacijo in notranjepolitično tveganje. Poleg tega bi radikalci, kot najmočnejša stranka, imeli tudi mandatarja, tako da bi Koštunica ponovno izgubil svoj trenutni položaj. Mimogrede, malo je premierov, ki so od leta 1990 v Vzhodni Evropi na tak način preživeli volitve in ostali na oblasti. To je bil samo Slovak Dzurinda leta 2002. Glede na to so možnosti, da bo Koštunica ostal premier, bolj ali manj minimalne.

Ni pa nemogoče, da bi Koštunica oblikoval manjšinsko vlado (brez DS in z nekaterimi manjšinci), ki bi jo nekaj časa podpirali tudi radikalci. Po scenariju A bi koalicijo lahko oblikovali z DSS in manjšinskimi predstavniki. Čedini liberalci in DS nikakor ne bodo šli v dogovor z radikalci. Po scenariju B bi koalicijo lahko oblikovali DSS, predstavniki nekaterih manjšin, G17plus in predvidoma tudi socialisti.

Vendar je vprašanje, kako dolgo bi radikalci podpirali takšno manjšinsko vlado. Verjetno zelo kratko. Tukaj pa pridemo do drugega odprtega vprašanja: tako dolgo, dokler se ne reši vprašanje Kosova. Kot stojijo stvari danes, bi lahko bil status Kosova formaliziran že do sredine leta 2007.

Takrat pa bi radikalci odrekli podporo manjšinski Koštuničevi vladi in razpisane bi bile predčasne volitve. Radikalci verjetno računajo, da bi jim reševanje statusa Kosova, ki bi bilo za Srbijo neugodno, prineslo še več glasov, zaradi česar bi lahko na predčasnih volitvah sami zmagali. Računica Koštunice in malih strank je, da je bolje ostati na oblasti, saj je to za prihodnjo kampanjo boljša pozicija, kot pa, če bi odšli v opozicijo. Torej so zmagovalci vsi, razen DS in Čedinih liberalov. Samo ti dve stranki ne bosta šli v koalicijo z radikalci.

Težko je reči, ali bodo dogodki sledili po omenjeni poti, kakor če gredo, kaj bi se lahko zgodilo potem. Mogoče samo nekaj razmišljanj. Radikalci se motijo, če mislijo, da jim lahko vprašanje Kosova prinese dovolj glasov, da bi lahko sami ali skupaj s socialisti oblikovali naslednjo vlado. Ti dolgujejo svojo popularnost slabemu ekonomsko-političnemu stanju v Srbiji in ne žalovanju ljudi zaradi izgube ozemlja. V Srbiji ni bilo resnih reform, tako da je večina prebivalcev poražencev tranzicije, to pa je neusahljiv vir glasov radikalcev. Za takšne razmere so odgovorne demokratske sile, ki so po letu 2000 državo zelo zadolžile. Radikalci so leta 2000 dobili samo 9 odstotkov glasov, danes pa okrog 35 odstotkov. Namesto, da bi se lotile reform, so se stranke državljanskega bloka raje prepustile korupciji, kar samo dodatno priliva olje na ogenj ekonomsko-socialnih problemov. Preseneča, da v takšni situaciji radikalci nimajo še več glasov, za kar so odgovorni oni sami. Volilci bi jim dali več glasov, a se jih del boji, da bi radikalci lahko povzročili poslabšanje razmer, recimo da bi izzvali vojno okrog Kosova oziroma vrnili hiperinflacijo in pomanjkanje. Tako lahko radikalci največ naredijo, če bi namesto žalosti zaradi izgubljenega Kosova pokazali, da se ne bodo bojevali in da se zavzemajo za relativno normalno ekonomsko politiko.

Če bodo v stanju to doseči, bi lahko zmagali na morebitnih prihodnjih volitvah sredi leta 2007. Če pa bodo zmagale t.i. državljanske sile, pa bomo šele videli, če bodo sposobne sestaviti vlado. To ne zanima le političnih akterjev in državljanov, ampak tudi mnoge investitorje.

Tribunal

glasnik svobodne družbe

Društvo za svobodno družbo
Kolajbova ulica 20a
SI – 1000 Ljubljana

Predsednik društva
Matej Steinbacher

Svetovalni odbor
Dr. Victoria Curzon-Price
Predsednica Mont Pelerin
Society; University of Geneva

Borut Prah

Upokojeni izvršilni direktor
IBM-a v ZDA

Dr. Miroslav Prokopijević
FMC; IES; Univerza v Črni
gori; Beograjska odprta šola

Dr. Krassen Stanchev

IME; nekdanji član
bolgarskega parlamenta

Akademski odbor

Dr. Nigel Ashford

George Mason University;
Institute for Humane Studies

Dr. Peter J. Boettke

George Mason University;
Mercatus

Dr. Daniel J. Mitchell

Heritage Foundation

Dr. Tom G. Palmer

Cato

Dr. Svetozar Pejovich

Zaslužni profesor na Texas
A&M University

Dr. Matjaž Perc

Univerza v Mariboru

Dr. Robert M. Sauer

University of Southampton;
JIMS

Celebrating 25 Years of Advancing Freedom

2000 N. 14TH STREET • SUITE 550 • ARLINGTON, VA 22201
TEL 702 934 8969 • WWW.ATLASUSA.ORG • SYLLAB@ATLASUSA.ORG

Letter of Recognition *Atlas Recognition Grant for Young Institutes*

November 14, 2006

Mr. Matej Steinbacher
Chief Executive Officer
Free Society Institute
Kolajbova ul. 20a
Ljubljana 1000, Slovenia.

Dear Matej,

The Atlas Economic Research Foundation is impressed with Free Society Institute's remarkable accomplishments during this short period of time since its establishment. We believe that FSI has tremendous potential growth to become an influential public policy research institute for the dissemination of the ideas of liberty in Slovenia.

FSI's current extensive public presence gained with its articles published on the Slovenian business daily, *Finance*, has demonstrated us that FSI has the competence to evolve into a prominent opinion maker to defend and spread out the ideas of free market, limited government, rule of law, and individual liberty.

We were impressed when we learned that the officials of the Bank of Slovenia noticed FSI's flat tax rate promotion in Slovenia, as well as FSI's provocative criticism about labor unions. Congratulations to FSI for achieving this level of influence in the media in such a short time!

Atlas hopes that this letter of recognition can increase FSI's visibility and gain easier access to the media. We also hope to show you our support for your work in Slovenia with an *Atlas Recognition Grant for Young Institutes* of \$10,000. We strongly believe that FSI will succeed in implementing large projects that it has in mind to do in the future.

We trust that FSI will be a leading institute in Slovenia for the promotion of the principles of a free society.

Wishing you every success,

Alejandro A. Chafuen, Ph. D.
President & CEO

Leonard P. Leggio, Ph. D.
Executive Vice President

Društvo za svobodno družbo je znanstveno-politično in nestransko društvo, čigar poslanstvo je širjenje idej svobodnega trga, omejene vloge države, osebne svobode, svobodnega podjetništva, vladavine prava in proste iniciative posameznikov.